

Intermedijalnost i dječja književnost

Nada KUJUNDŽIĆ

Sveučilište u Zagrebu, Turun yliopisto/University of Turku

Stručni rad.

Prihvaćen za tisak 16. 11. 2018.

Ivana MILKOVIĆ

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Disneyjeve višestruke intermedijalne adaptacije proznih djela anglofone književnosti za djecu i mladež u hrvatskim prijevodima*

UVOD

Od ukupno 56 cjelovečernjih animiranih filmova (ne brojeći filmove nastale u koprodukciji sa Studijom Pixar) koliko ih je u trenutku pisanja ovog rada proizveo Studio za animaciju Walt Disney (*Walt Disney Animation Studios*), njih 40¹ u cijelosti ili djelomice² temelji se na postojećim književnim predlošcima poput predaje (*Robin Hood*, *Mulan*), mita (*Herkul*), stripa (Marvelov *Big Hero 6*) te romana za djecu (*Alica u Zemlji čudesa* L. Carrolla) i odrasle (*Zvonar crkve Notre Dame* V. Hugoa).

Zahvaljujući globalnoj popularnosti Studija Disney kojem, tvrdi Suzan Brydon, pripada status globalnog “kulturnog pripovjedača s autoritetom” (2009: 143)³ i jednog od vodećih čimbenika na polju dječje/obiteljske zabave, pa i (zapadnjačke) popularne kulture općenito (Byrne i McQuillan 1999: 2), Disneyjeve verzije poznatih priča ne samo da zauzimaju povlašteno i dominantno mjesto u popularnoj kulturi, već i retroaktivno poprimaju status “originala”, odnosno “prave” ili izvorne inačice pojedinih priča (Buckingham 1997: 285, Deszcz 2002: 86, McCallum i Ste-

phens 2000: 161). Procesu identifikacije Disneyjevih verzija kao kulturno dominantnih (Hurley 2005: 222) pridonosi i činjenica da se njihova dominacija promovira ne samo u filmskom, već i u književnom obliku, jer se filmska adaptacija književnog predloška i sama adaptira u (ilustriranu) knjigu.

Dok se oko Disneyjevih filmova – njihove specifične (često negativno okarakterizirane) ideologije (vidi, npr. Bell, Haas i Sells 1995, Byrne i McQuillan 1999, Giroux i Pollock 2010, Wasko 2001, Zipes 2006), odnosa prema književnim i inim predlošcima (vidi, npr. Brode i Brode 2016, Inge 2004, Trites 1991, Wright 2010, Zipes 1995) i sl. – razvila čitava istraživačka niša, Disneyjeve knjige uglavnom su slabo istražena tema. U pravilu ih se spominje jedino u širem kontekstu marketinga Disneyjevih filmova (usp. Bryman 2010: 78–99), kao djelić široke palete raznih proizvoda s likovima iz najnovijeg filma (koji se proteže od kućanskih potrepština i odjeće do igraćaka i školskog pribora) koji pomažu u njegovoj promociji (usp. Giroux i Pollock 2010). Spomenute književne adaptacije Disneyjevih filmskih adaptacija književnih djela – konkretno, proznih djela anglofone književnosti za djecu i mladež – i njihovi prijevodi na hrvatski jezik predmet su ovdje predstavljenog istraživanja.

CILJ I OPIS ISTRAŽIVANJA

Cilj ovdje predstavljenog istraživanja jest utvrditi pojavnost i zastupljenost proznih djela anglofone književnosti za djecu i mladež, posredovanih književnim adaptacijama animiranih filmskih adaptacija Studija Walt Disney, u hrvatskoj prijevodnoj književ-

* Ovaj je rad financirala Hrvatska zaklada za znanost projektom BIBRICH (UIP-2014-09-9823).

¹ Animirani film *Kralj lavova* nadahnut je *Hamletom*, no ne navodi Shakespeareovu dramu kao izravni predložak, te stoga nije ubrojen.

² Npr. u slučaju takozvanih paket filmova (*package films*), kao što su *Vrijeme za melodiju* ili *Luckasti i zabavni*, koji se sastoje od nekoliko međusobno neovisnih animiranih segmenata (Finch 2011: 202; Smith 1996: 92, 309).

³ Sve navode iz izvora koji nisu dostupni u hrvatskom prijevodu autorice su prevele same.

nosti 20. i 21. stoljeća. Iako istraživanje prijevoda književnosti za djecu i mladež sa stranih na hrvatski jezik (npr. Kujundžić 2018, Narančić Kovač i Milko-
vić 2011) kao i s hrvatskog na strane jezike (npr. Engler i Cimer 2017, Haramija 2015, Machata 2014) posljednjih godina dobiva sve više zamaha, ono do sada nije obuhvatilo bogatu i raznoliku produkciju Disneyjevih adaptacija, koje zbog svoje množine, raznolikosti i mogućega utjecaja na hrvatsko čitateljstvo iziskuju pozornost (Giroux 1996: 90–91). Nudeći pregled djela Disneyjevog intermedijalnog opusa, ovaj rad nastoji skrenuti pozornost na ovo uglavnom zanemareno područje, pružajući mogući model i poticaj za njegovo istraživanje.

Početna točka ovog istraživanja bio je popis animiranih filmova Studija Walt Disney (“List of Walt Disney Animation Studios Films”, *Walt Disney Animation Studios. Our Films*), koji u trenutku pisanja ovog rada obuhvaća 56 naslova. S obzirom na to da su u središtu našega zanimanja književne adaptacije animiranih filmskih adaptacija prozinskih djela anglofone književnosti za djecu i mladež, prvi korak u preciznijem definiranju građe istraživanja bila je eliminacija svih filmova koji nisu uprizorenje postojećeg književnog predloška (npr. *Fantazija*, *Mačke iz visokog društva* ili *Grom*) ili se temelje na književnom predlošku koji nije izvorno napisan na engleskom jeziku (npr. *Snjeguljica i sedam patuljaka*, *Pinokio*, *Bambi*). Dobiveni popis dalje je modificiran prema sljedećim kriterijima:

1. Književni predlošci obuhvaćaju prozna (roman, zbirka priča, slikovnica) i dramska djela (slučaj *Petra Pana*), a izostavljaju strip⁴ i usmenu književnost⁵. Budući da ne postoji poetski književni predložak na temelju kojega je snimljen Disneyjev animirani cjelovečernji film, ovim su kriterijem obuhvaćene sve glavne vrste dječje književnosti koje Crnković i Težak (2002) navode pri tematskoj klasifikaciji vrsta dječje književnosti⁶. Time je iz ovoga istraživanja izostavljena usmena književnost, koju također možemo ubrojiti u dječju književnost priklonimo li se široj

definiciji prema kojoj je dječja književnost sva književnost koju djeca čitaju (Klingberg 2008: 21, Lerer 2009: 1–7).

2. Anglofoni izvornik adaptiran je u Disneyjev cjelovečernji animirani film⁷, koji kasnije i sam postaje predloškom za Disneyjevu ilustriranu knjigu ili slikovnicu. Pojmom “ilustrirana knjiga” obuhvaćene su sve knjige za djecu i mladež u kojima je tekst popraćen ilustracijama (usp. Narančić Kovač 2015)⁸. Nasuprot tomu, pod pojmom “slikovnice” razumiju se kraće ilustrirane knjige (do 32 stranice) koje obilježava osobit odnos slike i teksta, tj. u kojima vizualno nema tek dekorativnu funkciju (što je slučaj s ilustriranom knjigom), već je sadržajno jednako vrijedno kao i tekst. Štoviše, ovaj tip sinergije (Sipe 1998: 98) tekstualnog i vizualnog ključan je za prenošenje pripovjednog sadržaja slikovnice (Narančić Kovač 2015: 137–153; usp. Nikolajeva i Scott 2001). Valja napomenuti da knjižnični katalozi (napose oni sustava ZAKI) knjige koje sadrže ilustracije najčešće opisuju kao slikovnice, bez obzira na spomenuti odnos slike i teksta.
3. Disneyjeva ilustrirana knjiga, višestruko intermedijalno adaptirana (tj. iz književnog teksta u animirani film, te potom ponovno u književni tekst), prevedena je na hrvatski jezik.

Istraživanjem su obuhvaćene sve književne adaptacije (prevedene na hrvatski jezik) 16 cjelovečernih animiranih filmova Studija Disney koji su nastali adaptacijom proznog književnog predloška namijenjenog djeci/mladima (v. Tablicu 1). Iako se radi o animiranoj adaptaciji anglofonog književnog djela za mlade, film *Crni kotao*, nadahnut serijom romana *The Chronicles of Prydain* Lloyda Alexandera (1964–1968), nije obuhvaćen ovim istraživanjem jer nisu zabilježeni hrvatski prijevodi njegovih književnih adaptacija te stoga naslov ne zadovoljava gore navedene kriterije. Isto vrijedi i za animiranu adaptaciju priče Washingtona Irvinga *The Legend of Sleepy Hollow* (1820) koja čini prvi dio animiranog filma *Pustolovine Ichaboda i gospodina Žapca*, no za koju nisu zabilježeni hrvatski prijevodi književnih adaptacija.

Za svaki od filmskih naslova provedena je pretraga u katalozima Knjižnica grada Zagreba (KGZ, uključujući skupni katalog sustava ZAKI) i Nacionalne i sveučilišne knjižnice (NSK) u Zagrebu OPAC, prema

⁴ Jedino Disneyjevo uprizorenje stripa je film *Ekipa za 6* (*Big Hero 6*), temeljen na likovima iz istoimene Marvelove serije. Međutim, animirani film *Ekipa za 6* adaptacija je u vrlo širokom smislu te riječi, jer iz Marvelovih stripova preuzima samo likove, a ne i zaplete koji se u stripovima iznose u vidu serijskih publikacija (v. Romano 2014).

⁵ Na temelju ovog kriterija izostavljeni su naslovi koji se temelje na predajama (*Robin Hood*, *Pocahontas*) i drugim usmenim pričama (*Pilić Milić*, nadahnut tradicionalnom engleskom pričom “Henny Penny”). Naime, usmene priče postoje u velikom broju različitih varijanti (vidi, npr. Thompson 1977), pa je u tom smislu teško odrediti konkretan predložak ili izvornik prema kojem nastaje adaptacija.

⁶ Prema Crnković i Težak, glavne vrste dječje književnosti su: slikovnica, dječja poezija, priča, dječji roman ili roman o djetinjstvu (2002: 14).

⁷ Valja napomenuti da je u produkciji Studija Disney snimljen i niz cjelovečernih igranih uprizorenja anglofonih prozinskih djela za djecu i mladež, kao što su *Mary Poppins* (prema istoimenom romanu P. L. Travers) ili *Stari Žučko* (prema romanu Freda Gibsona), no oni nisu obuhvaćeni ovdje predstavljenim istraživanjem.

⁸ Zbog specifičnog odnosa verbalnog (riječi) i vizualnog (slike) diskursa, Narančić Kovač slikovnicu smatra zasebnom vrstom umjetnosti (2015: 32–33, 43–52, 58–62).

	I	II	III	IV	V	VI	VII	V
1.	<i>101 dalmatinac</i>	44	73	<i>The Hundred and One Dalmatians</i>	Dodie Smith	1956.	<i>One Hundred and One Dalmatians</i>	1961.
2.	<i>Alica u Zemlji čudes</i>	37	72	<i>Alice's Adventures in Wonderland & Through the Looking-Glass</i>	Lewis Carroll	1865. i 1871.	<i>Alice in Wonderland</i>	1951.
3.	<i>Dumbo</i>	40	68	<i>Dumbo the Flying Elephant</i>	Helen Aberson (tekst), Harold Pearl (ilustr.)	1939.	<i>Dumbo</i>	1941.
4.	<i>Knjiga o džungli</i>	50	87	<i>The Jungle Book</i>	Rudyard Kipling	1894.	<i>The Jungle Book</i>	1967.
5.	<i>Lisica i pas</i>	12	22	<i>The Fox and the Hound</i>	Daniel P. Mannix	1967.	<i>The Fox and the Hound</i>	1981.
6.	<i>Mač u kamenu</i>	10	20	<i>The Once and Future King</i>	T. H. White	1938.	<i>The Sword in the Stone</i>	1963.
7.	<i>Medo Winnie Pooh</i>	124	172	<i>Winnie-the-Pooh & The House at Pooh Corner</i>	A. A. Milne	1926. i 1928.	<i>The Many Adventures of Winnie the Pooh</i> (i nastavci)	1977.
8.	<i>Obitelj Robinson</i>	1	1	<i>A Day with Wilbur Robinson</i>	William Joyce	1990.	<i>Meet the Robinsons</i>	2007.
9.	<i>Oliver & kompanija / Oliver i družina</i>	11	18	<i>Oliver Twist</i>	Charles Dickens	1838.	<i>Oliver & Company</i>	1988.
10.	<i>Petar Pan</i>	56	99	<i>Peter Pan, or The Boy Who Wouldn't Grow Up</i> i <i>Peter and Wendy</i>	James Matthew Barrie	1904. 1911.	<i>Peter Pan</i>	1953.
11.	<i>Planet s blagom</i>	7	13	<i>Treasure Island</i>	Robert Louis Stevenson	1883.	<i>Treasure Planet</i>	2002.
12.	<i>Princeza i žabac</i>	3	3	<i>The Frog Princess</i>	E. D. Baker	2002.	<i>The Princess and the Frog</i>	2009.
13.	<i>Pustolovine Ichaboda i gospodina Žapca</i>	5	10	<i>The Wind in the Willows</i>	Kenneth Grahame	1908.	<i>The Adventures of Ichabod and Mr. Toad</i>	1949.
14.	<i>Spasioci</i>	21	41	Serijska knjiga (poglavito <i>The Rescuers</i> , <i>Miss Bianca</i>)	Margery Sharp	1959. – 1978.	<i>The Rescuers</i>	1977.
15.	<i>Tarzan</i>	7	7	<i>Tarzan of the Apes</i> (i nastavci)	Edgar Rice Burroughs	1912.	<i>Tarzan</i>	1999.
16.	<i>Veliki mišji istražitelj / Miš veliki detektiv</i>	7	14	Serijska knjiga <i>Basil of Baker Street</i>	Eve Titus	1958. – 1982.	<i>The Great Mouse Detective</i>	1986.

- I – Naslov Disneyjeve animirane adaptacije na hrvatskom jeziku
 II – Broj književnih adaptacija prevedenih na hrvatski jezik
 III – Broj zabilježenih književnih izdanja objavljenih na hrvatskome jeziku
 IV – Naslov izvornog književnog predloška na engleskom jeziku
 V – Naslov izvornog književnog predloška na engleskom jeziku
 VI – Autor izvornog književnog predloška
 VII – Godina objavljivanja izvornog književnog predloška
 VIII – Godina objavljivanja animiranoga filma

Tablica 1. Pregled građe: animirane filmske adaptacije (prema abecednom redu naziva hrvatskog prijevoda), njihovi književni predlošci i broj prevedenih književnih adaptacija.

kriterijima naslova, autora (pri čemu su u obzir uzete raznolike mogućnosti bilježenja autora, npr. Walt Disney kao autor, te autori/ce književnoga predloška), prevoditelja, nakladničkog niza, te nakladnika. Pritom su zabilježeni i samostalni i zbirni naslovi, tj. i adaptacije objavljene kao jedinstvena publikacija (ilustrirana knjiga, slikovnica) i one koje predstavljaju element veće cjeline (npr. priča u zbirci). Uz izravne adaptacije pojedinih filmova zabilježene su i njihove izvedenice, tj. naslovi koji preuzimaju likove iz filmskoga predloška te oko njih grade sasvim nove priče ili ih umeću u obrazovne i zabavne sadržaje za (naj)mlađe čitatelje, poput knjiga namijenjenih poticanju i razvoju čitanja. Ovdje se ubrajaju razna vezana (*tie-in*) i proizašla (*spin-off*) izdanja, tj. izvedenice (usp. Murray 2012: 130).

Na ovaj je način zabilježeno ukupno 435 različitih naslova Disneyjevih adaptacija objavljenih u hrvatskome prijevodu u 721 izdanju, računajući ponovljena izdanja (v. Dodatak 1, tj. popis primarne literature u Bibliografiji⁹). U nastavku teksta donosimo kratak opis građe, tj. pojedinih književnih adaptacija Disneyjevih filmskih adaptacija koje su prevedene na hrvatski jezik, krećući se od najmanjeg prema najvećem broju samostalnih adaptacija. Potom slijedi analiza same građe, te rasprava i zaključna razmatranja.

GRAĐA

Ovaj dio rada donosi kratak opis građe, tj. pregled književnih adaptacija za svaki od 16 animiranih filmova obuhvaćenih istraživanjem. Redoslijed filmova prati broj zabilježenih samostalnih književnih adaptacija, od najmanjeg (nula) do najvećeg (79).

Za tri filma obuhvaćena ovim istraživanjem – *Pustolovine gospodina Žapca* (D1.13), *Spasioci* (D1.14) i *Veliki mišji istražitelj* (D1.16) – nisu zabilježene adaptacije objavljene kao samostalna književna djela. *Pustolovine gospodina Žapca* prisutne su kroz pet priča objavljenih u tri sveska zbirke *Priče za svaki dan* (1990) koje ne prate priču filma, već likove Žapca, Krta i Štakora stavljaju u nove situacije i dogodovštine. Za razliku od druga dva ranije spomenuta naslova, književni tekstovi nadahnuti *Gospodinom Žapcem* objavljeni su samo 1990. i 1991. godine (ponovljeno izdanje *Priča*) i kasnije se više ne javljaju u domaćoj prijevodnoj književnosti. *Veliki mišji istražitelj* nadahnuo je sedam priča objavljenih u dvije Egmontove zbirke: *Velika obiteljska zbirka najljepših priča* (1999) i *365 priča za laku noć* (2005). 21 priča, objavljena u šest zbirki, nadahnuti je animiranim filmom *Spasioci*. Dok je književni predložak za *Pustolovine gospodina*

Žapca, *Vjetar u vrbama* Kennetha Grahamea, dostupan u hrvatskom prijevodu¹⁰, *Spasioci* i *Veliki mišji istražitelj* u domaćoj prijevodnoj književnosti prisutni su jedino kroz njihove Disneyjeve adaptacije.

Po jedna književna adaptacija objavljena kao samostalno književno djelo zabilježena je za filmove *Mač u kamenu* (D1.6), *Obitelj Robinson* (D1.8), *Planet s blagom* (D1.11) i *Princeza i žabac* (D1.12). Unutar ove skupine izdvaja se *Obitelj Robinson* kao jedini od triju navedenih filmova čija se adaptacija javlja u obliku slikovnice (2007) i za koji nije zabilježeno niti jedno zbirno izdanje.¹¹ Adaptacije *Mača u kamenu* (2013) i *Planeta s blagom* (2002) objavljene su kao tvrdo ukoričene i bogato ilustrirane knjige u postojećim nakladničkim nizovima izdavačke kuće Egmont (Disneyjevi klasici, Disneys). Za *Mač u kamenu* zabilježeno je i devet priča objavljenih u tri sveska serije *Priče za svaki dan* (1990) te zbirci *Mač kralja Arthura. Miki i divovski grah. Medvjedić Bongo* (1987). Jedino samostalno izdanje književne adaptacije ovog filma objavio je Egmont, dok se priče javljaju u zbirkama Mladinske knjige. Za *Planet s blagom* zabilježeno je šest priča objavljenih u zbirci *365 priča za laku noć* (2005). Ilustrirana knjiga nadahnuti filmom *Princeza i žabac* objavljena je 2009. godine u Egmontovoj seriji Disneyjeve princeze¹², koja obuhvaća slikovnice o kraljevskim junakinjama iz Disneyjevih filmova (npr. *Rasplesana Ariela* ili *San o kraljevskom balu* Dorte Holm, *Jasmina i majmunčica* i *Belle i psići* Susan Marencio), zbirke priča (npr. *Najljepše priče o princezama: zbirka posebnih trenutaka iz tvojih omiljenih priča o princezama* Rite Balducci, *Moja najljepša knjiga o princezama: 6 priča*) i edukativne naslove (npr. *Bonton za princeze: knjiga lijepog ponašanja, Koje boje princeze vole*). Junakinja Tiana – koju je Disney ponosno predstavio kao prvu afro-američku princezu u svom kanonu¹³ – uglavnom izostaje iz ostatka nakladničke serije i ne pojavljuje se u slikovnicama o pojedinačnim kraljevnama, kojima dominiraju “mala sirena” Ariel, Snjeguljica i Pepeljuga. Za film su zabilježene i dvije zbirne adaptacije: jedna priča (*Priče za laku noć*, 2012) i jedna pjesma (*Radosne pjesme*, 2011).

Po tri samostalne književne adaptacije zabilježene su za filmove *Alica u Zemlji čudesa* (D1.2) i *Oliver i*

¹⁰ Prvi prijevod, djelo Mie Pervan-Plavec, objavljen je 1989. u izdanju zagrebačkog Libera. Iduće izdanje (prijevod Mie Pervan, prepjev stihova Mate Maras) objavilo je zagrebačko Znanje 1998. godine.

¹¹ Istraživanjem je zabilježena i bojanica *Obitelj Robinson* (2007) koju je prevela Ines Weismann, no s obzirom na to da se ne radi o književnom tekstu, ona je izostavljena iz korpusa istraživanja.

¹² Drugo izdanje istoga prijevoda objavljeno je u seriji Disneyjevi klasici.

¹³ Pitanje rase u filmu, odnosno njegovo sustavno zaobilaženje eliminacijom svih tragova segregacije i drugih manifestacija rasizma na američkom Jugu na početku 20-og stoljeća, kada se odvija radnja filma, našlo se na meti brojnih kritičara (npr. Breaux 2010, Hebert-Leiter 2014).

⁹ Cjelovita bibliografija prijevoda Disneyjevih adaptacija, tj. popis građe obuhvaćene ovim istraživanjem objavljen je 2018. g. na mrežnim stranicama projekta BIBRICH <<http://bibrich.ufzg.hr/wp-content/uploads/2018/11/Popis-izdanja-Disneyjevih-adaptacija-hr.pdf>>.

kompanija (D1.9). Osim naslova u interaktivnoj seriji “Walt Disney. Odaberi svoju pustolovinu” Grafičkog zavoda Hrvatske (*Alisina pustolovina u Zemlji čudesa*, 1987) i dva izdanja u Egmontovoj seriji “Disneyjevi klasici”¹⁴ (2004, 2008), animirana adaptacija klasika Lewisa Carrolla nadahnula je i 34 priče objavljene u sedam zbirki. Film *Oliver i kompanija* nadahnuo je osam priča objavljenih u tri Egmontove zbirke (365 priča za laku noć, 2005; *Božić dolazi*, 2011; i *Velika obiteljska zbirka najljepših priča*, 1999), te tri samostalna izdanja koja se javljaju pod dvama različitim naslovima: *Oliver & Co.* (slikovnica objavljena 1997. godine) te *Oliver & li prijatelji* (1996, 2002). Pod različitim naslovima javljaju se i knjige nastale prema Disneyjevom filmu *Lisica i pas* (D1.5): od ukupno četiri samostalne književne adaptacije, njih tri objavljene su pod nazivom *Lijo i Lujo* (1996, 1997, 2009) a jedna pod nazivom *Lisica i pas* (2011; naslov pod kojim se na domaćem tržištu javlja filmski predložak). Samostalnim izdanjima valja pridodati i osam priča objavljenih u *Velikoj obiteljskoj zbirci najljepših priča* (1999) te zbirci *365 priča za laku noć* (2005).

Korpus ovdje predstavljenog istraživanja obuhvatio je sedam samostalnih književnih adaptacija – od toga tri slikovnice i četiri ilustrirane knjige, sve objavljene u Egmontovoj nakladi – Disneyjevog animiranog filma o “kralju majmuna” Tarzanu (D1.15). Među slikovnicama izdvađa se naslov *Tarzan: čitaj s roditeljima* (2008), objavljen u edukativnoj biblioteci “Učimo uz Disney”. Uz *Obitelj Robinson*, Tarzan je jedini film za koji nisu zabilježene nesamostalne, tj. zbirne književne adaptacije.

Za animirani film *Dumbo* (D1.3) zabilježeno je osam samostalnih književnih adaptacija te 32 priče objavljene u 12 zbirki. Uz nezaobilazni Egmont, koji na književnom tržištu sudjeluje s 11 naslova o Dumbu, adaptacije animiranog filma o letećem sloniću objavile su nakladničke kuće Mladost (*Dumbo slon na mlazni pogon*, 1962), Mladinska knjiga, Grafički zavod Hrvatske (*Slončić Dambo u cirkusu*, 1987), montrealški Brimar (*Dumbo*, 1999) i zadarski Forum (*Dumbo*, 1995). Animirani film *101 dalmatinac* (D1.1) u korpusu je zastupljen s četrnaest samostalnih književnih adaptacija dostupnih u hrvatskom prijevodu, koje se javljaju pod dva naziva: *101 dalmatinac* i *101 dalmatiner*, te 30 priča objavljenih u šest zbirki. Među samostalnim adaptacijama dominiraju slikovnice (osam naslova), a uz Egmont, adaptacije spomenutog animiranog filma objavljuju i nakladnička kuća Brimar (*101 dalmatinac*, 1999) te Mladinska knjiga (*Robin Hood. Trnoručica. 101 dalmatinac*, 1987; *Priče za svaki dan*, 1990).¹⁵

¹⁴ *Alisa u Zemlji čudesa*, deseti svezak u Egmontovoj seriji Disneyjevi klasici dostupan je u prijevodima Mladena Martića (2004) i Jelene Bošnjak (2008. i kasnija izdanja).

¹⁵ Iz korpusa je izostavljen naslov *101 dalmatinac: zabavna i radna knjižica* (1997), koji nije književno djelo, kao i dvije književne adaptacije igranog filma *102 dalmatinca*.

15 samostalnih književnih adaptacija (od toga četiri slikovnice) i 35 priča objavljenih u šest zbirki zabilježeno je za film *Knjiga o džungli* i njegov nastavak *Knjiga o džungli 2* (D1.4). Za nastavak Disneyjeve filmske uspješnice zabilježene su dvije adaptacije: *Knjiga o džungli 2* Cathy Hapke (2003) i *Knjiga o džungli 2: moji prijatelji* Gail Renard (2003). Uz Egmont, književne adaptacije Disneyjeve filmske adaptacije Kiplingovog djela objavljuju i Mladost (*Knjiga o džungli*, 1970), Forum (*Knjiga o džungli*, 1994), Grafički zavod Hrvatske (*Pustolovina iz Knjige o džungli*, 1987), te Mladinska knjiga (*Priče za svaki dan*, 1990; *Sivko i Bjelica. Leteći slončić Dumbo. Knjiga o džungli*, 1987).

Film *Petar Pan* i njegov nastavak *Povratak u Nigdjezemu* (D1.10) u korpusu su zastupljeni sa 16 samostalnih adaptacija i 40 priča objavljenih u osam zbirki. Među samostalnim izdanjima, od kojih su dva posvećena *Povratku u Nigdjezemu* (ilustrirane knjige objavljene 2002. godine *Petar Pan i izgubljena djevojčica* i *Petar Pan: povratak u Nigdjezemu*), dominiraju slikovnice (devet naslova). Prve adaptacije *Petra Pana* objavljuje nakladnička kuća Mladost 1959. (ponovljeno izdanje 1963) i 1968. godine. Tri adaptacije objavljene 80-ih godina izlaze u nakladi Grafičkog zavoda Hrvatske (*Petar Pan u Zemlji Mašte*, 1987), Mladinske knjige (zbirka *Petar Pan. Bambi. Mačke iz visokog društva*, 1987) i Unipart Verlaga (zbirka *Petar Pan, Bambi, Aristocats*, 1989). Kasnije adaptacije objavljuju Mladinska knjiga (*Priče za svaki dan*, 1990), Forum (*Petar Pan*, 1995 i *Petar Pan*, 1997) i Egmont.

Najveći broj književnih adaptacija, čak 79 samostalnih izdanja i 44 priče objavljene u šest zbirki, zabilježen je za Disneyjeve animirane filmove nadahnute pričama A. A. Milnea o medvjediću Winnie Poohu (D1.7), u prvom redu *Medo Winnie Pooh* odnosno *Pustolovine medvjedića Winnie Pooha*, *Praščićeva avantura*, *Slonkova avantura*, *Tigar traži obitelj* i *Velika potraga*. Osim količinom, adaptacije filmova o junacima iz Stojutarske šume izdvajaju se i raznolikošću vrsta publikacija, te uz slikovnice i ilustrirane knjige obuhvaćaju i zbirke priča¹⁶, razne edukativne naslove¹⁷, knjige za kupanje i knjige-sviralice.

¹⁶ Zbirke priča koje sadrže isključivo priče o Winnieju Poohu i prijateljima (*Božićna riznica Winnieja Pooha*, 2003; *Dani za pamćenje u Stojutarskoj šumi*, 2001; *Medine priče uspavanke*, 1997; *Medvjedićeve priče*, 2011; *Moja prva knjiga o Winnie Poohu. Priče o odrastanju*, 2000; *Priručna riznica: četiri priče s tvojim najdražim likovima*, 2007; *Proslavite godinu s Winnijem Poohom. Disneyjevo prazničko blago*, 2003) u ovom se istraživanju smatraju samostalnim izdanjima.

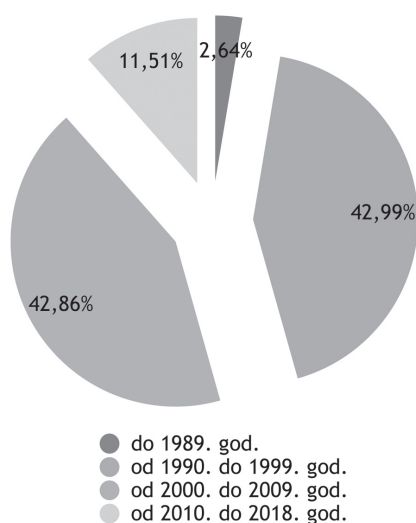
¹⁷ Iz korpusa istraživanja izostavljeni su neknjiževni edukativni naslovi, poput enciklopedija i sličnih poučnih izdanja iz serija kao što je “Moja prva enciklopedija s Winnijem zvanim Pooh i prijateljima” (v. D1.17).

ANALIZA

Dinamika objavljivanja

Prva zabilježena Disneyjeva adaptacija na hrvatskome jeziku pojavljuje se 1959. godine u izdanju zagrebačke Mladosti. Riječ je o slikovnici *Petar Pan*, objavljenoj u nakladničkoj cjelini Velike slikovnice, čije je ponovljeno izdanje izišlo 1963. godine. Disneyjeve knjige kao književne adaptacije anglofonih izvornika rijetko se pojavljuju prije početka 80-ih godina 20. stoljeća, do kada su uz spomenutog *Petra Pana* zabilježena još samo dva naslova: 1962. godine pojavljuje se *Dumbo slon na mlazni pogon*, a 1970. *Knjiga o džungli* (ponovljeno izdanje 1974. godine). Oba su naslova dio nakladničke serije Mladosti Biblioteka Vesela družba. 1987. godine Mladinska knjiga na tržište plasira više Disneyjevih naslova istovremeno, po tri priče u jednoj knjizi, od kojih je većina doživjela ponovljeno izdanje 1990. ili 1991. godine. Riječ je o pričama *101 dalmatinac*, *Alica u Zemlji čudesa*, *Leteći slon Dumbo*, *Knjiga o džungli*, *Mač kralja Arthura*, *Medo Winnie Pooh*, *Petar Pan* i *Sivko i Bjelica*. Iste godine Grafički zavod Hrvatske nudi gotovo iste Disneyjeve junake u formatu interaktivnih samostalnih priča u kojima čitatelj sam određuje kako će se radnja odvijati (serija Odaberi svoju pustolovinu).

Kao što je prikazano na Grafikonu 1, najviše naslova Disneyjevih književnih adaptacija objavljeno je u dva desetljeća, od 1990. do 2009. godine. Naime, dok se do 1989. godine Disneyjevi naslovi pojavljuju sporadično, već sljedeće dvije godine pojavljuju se velike količine ponovnih izdanja, ali i novih naslova. Tako je u samo dvije godine izdano 249 samostalnih i zbirnih naslova (125 naslova 1990. i 124 naslova 1991. godine), tj. 34,54 % ukupne analizirane građe. Većina izdanja objavljenih 1991. godine su ponovljeni

Grafikon 1. Udio objavljenih prijevoda Disneyjevih književnih adaptacija u pojedinim razdobljima.

naslovi. Sljedećih godina zabilježeno je manje naslova, ali se razne književne Disneyjeve adaptacije nastavljaju sustavno objavljivati u novom tisućljeću.

Sljedeći znatan porast broja objavljenih naslova zabilježen je 2005. i 2008. godine. 2005. godine objavljeno je 109, a 2008. godine 117 naslova, što zajedno čini 31,35 % cjelokupne analizirane građe. Ponovno je u većini slučajeva riječ o ponovljenim naslovima (posebice 2008. godine), no s nešto više iznimaka u odnosu na primjer iz prethodnoga desetljeća. U narednom desetljeću zabilježeno je smanjenje broja objavljenih naslova. U razdoblju od 2010. do 2018. godine objavljena su tek 83 naslova, što je 11,51 % ukupne građe, za razliku od razdoblja od 2000. do 2009. godine kada je objavljeno 42,86 % građe i razdoblja od 1990. do 1999. godine kada je objavljeno 42,99 % građe.

Iako se ponovljena izdanja javljaju tijekom čitavoga analiziranog razdoblja, o čemu svjedoči i usporedba broja pojedinačnih naslova (435) s brojem svih zabilježenih izdanja (721), trend ponovljenih izdanja posebno je izražen u tri vremenske točke: naslovi iz 1990. ponavljaju se u 1991. godini, oni iz 2005. u 2008., a oni iz 1999. (u nešto manjem obujmu) u 2013. godini.

Nakladnici

U analiziranome korpusu zabilježeno je osam različitih nakladnika koji su objavili barem jedan prijevod književne adaptacije Disneyjevog animiranog filma nastalog prema djelu dječje anglofone književnosti. Među njima su dva inozemna nakladnika: Unipart Verlag, koji je u Stuttgartu objavio jedan naslov (*Petar Pan*, 1989, ponovljeno izdanje 1990) i Brimar koji je u Montrealu objavio dva naslova (*101 dalmatinac* i *Dumbo*, 1999). U analiziranome korpusu se sporadično, svaki s po četiri naslova, pojavljuju nakladnici Mladost (ukupno šest izdanja), Forum (četiri izdanja), Grafički zavod Hrvatske (pet izdanja), te Profil (dva izdanja). Izdanja Mladosti, mahom slikovnice, javljaju se u razdoblju od kasnih 50-ih do početka 70-ih godina, točnije 1959. (*Petar Pan*, ponovljeno izdanje 1963), 1962. (*Dumbo slon na mlazni pogon*), 1968. (*Petar Pan*) i 1970. (*Knjiga o džungli*, ponovljeno izdanje 1974). Sva četiri izdanja zadarske nakladničke kuće Forum objavljena su u razdoblju od 1995. do 1997. godine, u biblioteci Čarobni svijet Walta Disneya. Jedini film koji je nadahnuo više od jedne adaptacije objavljene u nakladi Mladosti i Foruma je *Petar Pan*. Grafički zavod objavio je sva četiri naslova (*Alisina pustolovina u Zemlji čudesa*, *Slon Dumbo u cirkusu*, *Pustolovina iz Knjige o džungli*, *Petar Pan u Zemlji Mašte*) iste, 1987. godine u biblioteci Walt Disney. Odaberi svoju pustolovinu. *Alisina pustolovina u Zemlji čudesa* i *Petar Pan u Zemlji Mašte* ponovno su objavljeni 1990. godine, ovoga puta u zajedničkoj knjizi. 2013. godine zagrebački izdavač Profil knjiga objavio je dvije slikovnice za najmlađe: *Skakutavi Roo* i *Skakutavi Tigar*.

Mladinska knjiga, ljubljanska tvrtka pod kojom i danas djeluje Mozaik knjiga, u ovom je korpusu obilno zastupljena zahvaljujući četverotomnoj zbirci *Priče za svaki dan: Proljeće, Ljeto, Jesen, Zima* (sva četiri djela objavljena su 1990. godine; ponovljeno izdanje 1991) u kojima su objavljene 123 zabilježene priče. Uz *Priče za svaki dan*, Mladinska knjiga objavila je i seriju knjiga s po tri priče nastale prema Disneyjevim animiranim filmovima, uključujući sljedeće, za ovo istraživanje relevantne naslove: *Robin Hood. Trnoružica. 101 dalmatinac, Alica u Zemlji čudesa. Tri praščića. Pik, modri autić, Sivko i Bjelica. Leteći slović Dumbo. Knjiga o džungli, Mač kralja Arthura. Miki i divovski grah. Medvjedić Bongo, Medo Winnie Pooh. Snjeguljica. Pinocchio te Petar Pan. Bambi. Mačke iz visokog društva*. Svi naslovi objavljeni su 1987. godine. Nakon 1991. godine, kada su zabilježena samo ponovljena izdanja ranije objavljenih naslova, Mladinska knjiga više ne objavljuje prijevode Disneyjevih adaptacija, vjerojatno stoga što se na tržištu pojavljuje službeni zastupnik Disneyjevog branda za regiju, izdavačka kuća Egmont.

Egmont, vodeći europski izdavač za djecu, u Hrvatskoj se javlja 1994. godine. Naredne godine osnovana je tvrtka Egmont d.o.o. (sa sjedištem u Zagrebu), koja i danas čitateljskoj publici na području bivše Jugoslavije donosi časopise i knjige objavljene unutar popularnih svjetskih brendova kao što su *Star Wars, Barbie* i *Disney* ("O nama"). 90-ih godina prošloga stoljeća adaptacije Disneyjevih filmova uglavnom izlaze u seriji Classics Walt Disney, dok je nakon 2000. zabilježen veći broj raznolikijih naslova i vrsta knjiga (slikovnice, enciklopedije, itd.) uglavnom namijenjenih dječjoj publici, od najmlađih (nakladnički niz Disney beba. Moja prva knjiga) do samostalnih čitatelja. U sklopu ovog istraživanja zabilježeno je 140 samostalnih izdanja i 147 priča objavljenih u sljedećim zbirkama: 365 priča za laku noć (2005; 104 priče), *Božić dolazi. 24 najljepše priče* (2011; sedam priča), *Budimo prijatelji* (2004; dvije priče), *Knjiga klasičnih priča* (2003; jedna priča), *Najljepše priče za laku noć. S likovima iz omiljenih Disney Pixar crtanih filmova* (2011; jedna priča), *Priče o zločestima iz najljepših svjetskih bajki* (1997; četiri priče), *Priče za laku noć* (2012; jedna priča), *Svijet bajki* (2009; dvije priče) i *Velika obiteljska zbirka najljepših priča. 75 zgoda i nezgoda o životu, ljubavi i prijateljstvu* (1999; 25 priča).

Jezici, autori, vrste publikacija

Očekivano, najveći broj prevedenih književnih adaptacija izvorno je napisan na engleskom jeziku, naročito u kasnijim desetljećima obuhvaćenim istraživanjem. Nasuprot tomu, u ranijim je razdobljima zabilježen veći broj prijevoda s njemačkog jezika. Sudeći prema izvornim naslovima publikacija, u novije se vrijeme u manjoj mjeri prevodi s drugih jezika poput njemačkog (izdanja Mladinske knjige), fran-

cuskog (*Božić dolazi*) i poljskog (*Poohov dnevnik*). Valja napomenuti da nije uvijek jasno radi li se doista o izravnim prijevodima s francuskog, poljskog, itd. ili pak o posrednim prijevodima s engleskog jezika. Također, publikacije ne navode uvijek izvorne naslove niti imena prevoditelja.

Nesustavno se bilježe i imena autora i drugih suradnika na publikacijama, pa tako nije uvijek jasno radi li se o autorskim djelima, uredničkim knjigama, ili prepričanim/prilagođenim tekstovima. Situaciju dodatno otežava činjenica da se isti naslovi nerijetko različito bilježe u različitim katalogima (primjerice, katalog NSK češće bilježi Walta Disneyja kao autora). Za najveći broj zabilježenih naslova autor se ne navodi. Kao autor teksta najčešće se navodi Walt Disney, te autori/ce izvornika na kojima se temelje Disneyjevi filmovi. To vrijedi za adaptacije filmova *101 dalmatinac* (Dodie Smith spominje se kao autorica dva naslova) i *Tarzan* (Edgaru Riceu Burroughsu pripisuju se dva naslova). U većem broju slučajeva izvornici se navode u opisima (npr. bazirano na pričama o medvjediću Poohu A. A. Milnea). Slijede Bruce Talkington, Melinda La Rose i Ann Braybrooks, s četiri (Talkington), odnosno po tri naslova (La Rose i Braybrooks). Najveći broj zabilježenih autora vezuju se uz jedan (15) ili dva (8) naslova. Ovi brojevi, međutim, ne daju pravu sliku jer se u različitim izdanjima istim pojedincima ponekad pripisuje autorstvo, a ponekad prilagođavanje ili uređivanje knjige (npr. Natalia Usenko navodi se kao autorica *Poohovog dnevnika* i *Poohovog rođendana*, te kao priređivačica dva izdanja *Knjige o džungli*).

Zabilježeni naslovi podijeljeni su u dvije skupine: samostalna i zbirna izdanja, tj. zbirke priča. Među samostalnim izdanjima prevladavaju izravne adaptacije, tj. ilustrirane knjige i slikovnice koje prate radnju Disneyjevog animiranog filma, najčešće objavljene u niskama kao što su Egmontovi Classics Walt Disney (sedam naslova) i Disneyjevi klasici (12 naslova). U slikovnicama i drugim izdanjima naglašeno edukativnog karaktera poznati filmski likovi nalaze se u novim pustolovinama koje su posebno osmišljene i prilagođene kako bi kroz njih najmlađi čitatelji mogli razviti čitalačke sposobnosti i vještine (serija Učimo uz Disney), bolje upoznati svijet oko sebe (npr. *Prijatelji s farme: glasanje životinja*, 2009; *Upoznajte s Mowglijem životinje džungle*, 1999) i naučiti razne lekcije o prijateljstvu, lijepom ponašanju i sl. (serija slikovnica Pouke iz Stojutarske šume). Manji dio korpusa sačinjavaju zvučne knjige i knjige za kupanje. Među samostalnim izdanjima valja spomenuti razne izvedenice koje donose prepoznatljiv prostorno-vremenski okvir izvornika, no u prvi plan stavljaju likove koji u filmskoj adaptaciji igraju sporednu ulogu ili sasvim nove likove (npr. Egmontova serija Jan i nigdjezemski gusari koja prati dogodovštine gusara Jana i njegovih prijatelja koji se sukobljavaju s Kape-tanom Kukom). Izvedenice i edukativna izdanja češće se pojavljuju u novije vrijeme, a možemo pretpostaviti

da služe kao dio marketinške potpore animiranim filmovima.

Najveći dio zabilježenih zbirki priča heterogenog je karaktera, tj. u njima sakupljene priče adaptacije su većeg broja različitih Disneyjevih filmova. Jedine homogene zbirke priča u našem korpusu (njih sedam) adaptacije su filmskih inačica Milneovih priča o medvjediću Poohu. Korpus obuhvaća šest zbirki Mladinske knjige koje sadrže po tri izravne adaptacije odabranih Disneyjevih animiranih filmova (ukupno osam priča koje zadovoljavaju kriterije ovog istraživanja) i četiri zbirke iz serije *Priče za svaki dan* u kojima se poznati likovi javljaju u novim pustolovinama (ukupno 123 priče). Osim spomenutih zbirki posvećenih medvjediću Poohu, Egmont je objavio devet zbirki relevantnih za ovo istraživanje (ukupno 147 priča), od kojih su neke prigodnog karaktera (*Božić dolazi. 24 najljepše priče*, 2011), neke prate radnju animiranih filmova ili se usredotočuju na jedan, tematski važan segment filma (npr. *Priče o zločestima iz najljepših svjetskih bajki*, 1997), odnosno donose nove priče s poznatim likovima (*Najljepše priče za laku noć. S likovima iz omiljenih Disney Pixar crtanih filmova*, 2011).

RASPRAVA I ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Prije svega, valja naglasiti da se obujam analiziranih mnogostrukih intermedijalnih adaptacija, od kojih su neke zasigurno prijevodi, kao niti obujam prevođenja, ne može precizno utvrditi jer se u pregledanim katalogima nedosljedno navode prevoditelji, priređivači i ponovljena izdanja. Nadalje, proširivanjem istraživanja na privatne kolekcije Disneyjevih knjižnih adaptacija postalo je evidentno da Knjižnični katalogi i popisi Nacionalne i sveučilišne knjižnice i Gradskih knjižnica Zagreb ne posjeduju potpunu evidenciju o svim tiskanim izdanjima i inačicama prijevoda Disneyjevih književnih adaptacija. Drugim riječima, u knjižničnim katalogima nisu evidentirani svi naslovi relevantni za ovo istraživanje, pa nije moguće u potpunosti rekonstruirati ritam i obujam njihova objavljivanja. Poteškoće pri istraživanju proizlaze i iz činjenice da se u knjižničnim katalogima nedosljedno navode autori (ispuštaju se, navodi se Walt Disney ili autor izvornika), prevoditelji, urednici/priređivači i ilustratori, kao i određenih odstupanja između kataloga NSK i KGZ-a. Odstupanja se odnose na, primjerice, različit broj stranica zabilježen u dvama katalogima, godine objavljivanja, ali i razlike u naslovima (npr. u katalogu NSK velikom broju naslova prethodi odrednica *Disney* ili *Disneys*). Zbog svega navedenoga za pojedine naslove nije uvijek moguće utvrditi jesu li prijevodi ili adaptacije nastale samo za hrvatsku publiku, ponovljena ili nova izdanja.

Rezultati analize pokazuju da količina, vrsta i ritam objavljivanja adaptacija variraju s obzirom na animirani film i razdoblje. Najmanji broj adaptacija zabilježen je za starije (npr. *Pustolovine gospodina*

Žapca), slabije poznate (npr. *Spasioci*, *Veliki mišji istražitelj*; usp. Finch 2011, Maltin 2000) i/ili financijski neuspješne filmove (primjerice, *Planet s blagom* koji Jerry Beck opisuje kao jednu od "najvećih financijskih katastrofa u povijesti Disneyjeve animacije"; 2005: 290), odnosno za filmove koji u najvećoj mjeri odstupaju od bajkovitog i romantično-pustolovnog pripovjednog obrasca karakterističnog za Disneyjeve filmove (usp. Zipes 1995, 2011). *Planet s blagom* i *Obitelj Robinson* tako su znanstveno-fantastične pustolovine, *Mač u kamenu* priča o mladosti kralja Arthura ispričana kroz niz komičnih epizoda, a *Oliver & kompanija* verzija Dickensovog *Olivera Twista* s mačkama i psima u glavnim ulogama. Jedini izuzetak od ovoga pravila je *Princeza i žabac*, relativno recen-tan i financijski uspješan¹⁸ "bajkoviti" film u klasičnoj Disneyjevoj maniri (koju evocira i odabir tradicionalne, rukom crtane animacije) čija je bogata marketinška ponuda (koja, između ostaloga, uključuje i knjige¹⁹) generirala dojmljiv profit još i prije nego se film pojavio u kinima (Rhone 2009). Uprkos tome, na hrvatskom književnom tržištu film je zastupljen kroz samo tri adaptacije (ukupno četiri izdanja).

U pravilu, popularnost filma i uspješnost njegove marketinške kampanje pojačavaju vjerojatnost njegovog brzog pojavljivanja i obilate zastupljenosti na književnom tržištu (npr. film *Slonkova avantura* popratile su tri adaptacije objavljene u Egmontovoj nakladi iste godine kada se pojavio film). U tome daleko prednjači Egmont, koji vješto koristi svjetske brendove i sudjeluje u stvaranju brendova za hrvatsko tržište.

Velik broj zabilježenih naslova jasno upućuje na golemu prisutnost književnih adaptacija Disneyjevih animiranih filmova na hrvatskom tržištu, naročito od 90-ih godina prošloga stoljeća do danas. Već je i to dovoljan razlog za pridavanje veće istraživačke pozornosti ovoj do sada uglavnom zanemarenoj temi. Najvećim dijelom orijentirane na mladu čitateljsku publiku, Disneyjeve adaptacije (kako filmske, tako i književne) nerijetko su prve verzije pojedinih priča kojima su izloženi mlađi čitatelji i koje stoga imaju značajan utjecaj na njihov doživljaj i kasniju interakciju s tim pričama. Taj utjecaj dodatno dobiva na važnosti u slučaju Disneyjevih adaptacija djela anglofone dječje i književnosti za mlade koja nisu prevedena na hrvatski jezik, poput romana *A Hundred and One Dalmatians* Dodie Smith i *The Once and Future King* T. H. Whitea, te zbirke priča *The House at Pooh*

¹⁸ Peti najprofitabilniji animirani film te godine sa svjetskom zaradom od preko 260 milijuna američkih dolara ("The Princess and the Frog Box Office").

¹⁹ Npr. *Kiss the Frog* (2009), *Princess Tiana and the Royal Ball* (2009), *The Princess and the Frog* (2009), *The Princess and the Frog: The Evening Star* (2009), *The Princess and the Frog: Little Golden Book* (2009), *The Princess and the Frog: Once Upon a Lily Pad* (2009), *Tianas Cookbook: Recipes for Kids* (2009), *Big Friend, Little Friend* (2010), *The Princess and the Frog: The Magical Story* (2010), *The Princess and the Frog: The Story of Tiana* (2016) i dr.

Corner A. A. Milnea. Ta su djela hrvatskim čitateljima dostupna samo u obliku Disneyjevih dvostrukih intermedijalnih adaptacija. Valja naglasiti i da su čitatelji u mnogo većoj mjeri izloženi Disneyjevim inačicama književnih likova koje, osim u književnoj adaptaciji animiranog filma, mogu susresti u brojnim drugim književnim izdanjima (uključujući razne edukativne naslove), a njihovo obličje nerijetko nalaze i na obilju drugih proizvoda koje koriste u svakodnevnom životu, poput školskog pribora, igračaka, odjeće, obuće ili jedaćeg pribora. U tom smislu možemo pretpostaviti da će mlađa publika ime "Winnie Pooh" prije povezati s Disneyjevim nego Milneovim medvjedićem.

Velik broj prijevoda zabilježenih adaptacija i njihovih ponovljenih izdanja upućuje na veliku popularnost i dobar prijem Disneyjevih knjiga među hrvatskom čitateljskom publikom. U prilog tome govore i brojna ponovljena izdanja Egmontovih publikacija u suradnji s *Večernjim listom* i *24 sata*, koja su se prodavala na kioscima po pristupačnim cijenama. Nadalje, velik broj prijevoda (već i unutar ograničenog korpusa koji obuhvaća tek dio adaptacija anglofone književnosti za djecu i mladež) upućuje na osjetnu prisutnost te značajan utjecaj Disneyjevih adaptacija na hrvatsku prijevodnu književnost za djecu i mladež. S obzirom na to da su upravo Disneyjeve adaptacije nerijetko prve verzije pojedinih priča s kojima se čitatelji susreću, one za njih poprimaju status originala kroz čiju se prizmu sagledava izvorni tekst i njegove druge adaptacije. Utjecaj Disneyjevih adaptacija od osobite je važnosti u slučaju onih djela za koje ne postoji cjeloviti hrvatski prijevod izvornika, pa je anglofoni izvornik široj hrvatskoj publici dostupan samo kao Disneyjeva animirana adaptacija.

Unatoč opsežnom korpusu, ovdje predstavljeno istraživanje ograničeno je uskim fokusom na adaptacije prozne anglofone književnosti za djecu i mladež. Budući da je navedeno omeđivanje istraživanja isključivanjem naslova temeljenih na usmenoj književnosti bilo nužno s obzirom na opseg istraživanja, istovremeno imajući na umu da je time izostavljen značajan dio Disneyjeve književne produkcije, svakako je potrebno budućim istraživanjem zabilježiti i proučiti i taj dio korpusa. Smatramo da ovo istraživanje može poslužiti kao poticaj proširivanju popisa Disneyjevih višestrukih intermedijalnih književnih adaptacija u tom smjeru. Proširivanje fokusa na ovdje izostavljenu usmenu književnost i strip, kao i na književnost drugih govornih područja, ponudilo bi potpuniju sliku o statusu i utjecaju Disneyja na hrvatskom književnom tržištu. U tom bi smislu naročito zanimljive bile književne adaptacije animiranih filmova čije su glavne junakinje dio izuzetno popularnog brenda Disneyjevih princeza, poput *Pepeljuge*, *Male sirene* ili *Snježnoga kraljevstva*. Naposljetku, buduća bi istraživanja u obzir mogla uzeti i recepciju prevedenih djela (koji naslovi se najviše čitaju/kupuju, tko ih čita/kupuje) kao i društveno-povijesne okolnosti koje utječu na domaće izdavaštvo.

BIBLIOGRAFIJA

PRIMARNA LITERATURA

"Dodatak 1". Mrežne stranice projekta BIBRICH, URL: <http://bibrich.ufzg.hr/wp-content/uploads/2018/11/Popis-izdanja-Disneyjevih-adaptacija-hr.pdf>. Pristup 4. prosinca 2018.

SEKUNDARNA LITERATURA

Beck, Jerry. 2005. *The Animated Movie Guide*. Chicago: Chicago Review Press.

Bell, Elizabeth, Lynda Haas i Laura Sells, ur. 1995. *From Mouse to Mermaid. The Politics of Film, Gender, and Culture*. Bloomington i Indianapolis: Indiana University Press.

Breaux, Richard M. 2010. "After 75 Years of Magic: Disney Answers Its Critics, Rewrites African American History, and Cashes in on Its Racist Past". *Journal of African American Studies* 14, 398–416.

Brode, Douglas i Shea T. Brode. 2016. *Its the Disney Version!: Popular Cinema and Literary Classics*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers.

Brydon, Suzan G. 2009. "Men at the heart of mothering: Finding mother in *Finding Nemo*". *Journal of Gender Studies* 18 (2), 131–146.

Bryman, Alan. 2010. *The Disneyization of Society*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.

Buckingham, David. 1997. "Dissin Disney: Critical perspectives on childrens media culture". *Media, Culture & Society* 19, 285–293.

Byrne, Eleanor i Martin McQuillan. 1999. *Deconstructing Disney*. London & Sterling, Virginia: Pluto Press.

Crnković, Milan i Dubravka Težak. 2002. *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.

Deszcz, Justyna. 2002. "Beyond the Disney Spell, or Escape into Pantoland". *Folklore* 113 (1), 83–101.

Engler, Tihomir i Sanja Cimer. 2017. "Übersetzungsbedingte Modifizierungen in der Erzählstruktur von Mato Lovraks Roman *Der Zug im Schnee*. Ein Beitrag zur Erforschung des Kroatisch-Deutschen Kulturtransfers im Bereich der Kinder- und Jugendliteratur". U: Beate Sommerfeld, Karolina Kesicka, Magorzata Korycinska-Wegner i Anna Fimiak-Chwikowska, ur. *Übersetzungskritisches Handeln. Modelle und Fallstudien*. Frankfurt am Main, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Warszawa & Wien: Peter Lang, 99–117.

Finch, Christopher. 2011. *The Art of Walt Disney. From Mickey Mouse to the Magic Kingdom and Beyond*. New York: Abrams.

Giroux, Henry A. 1996. *Fugitive Cultures: Race, Violence, & Youth*. New York: Routledge.

Giroux, Henry i Grace Pollock. 2010. *The Mouse That Roared: Disney and the End of Innocence*. 2. izdanje. Plymouth: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Haramija, Dragica. 2015. "Književna djela Ivane Brlić-Mažuranić u slovenskom prijevodu". U: Berislav Majhut, Smiljana Narančić Kovač i Sanja Lovrić Kralj, ur. *"Segrt Hlapić". Od čudnovatog do čudesnog*. Zagreb & Slavonski Brod: Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti, Ogranak Matice hrvatske Slavonski Brod, 369–380.

Hebert-Leiter, Maria. 2014. "Disneys Cajun Firefly: Shedding Light on Disney and Americanization". *The Journal of Popular Culture* 47 (5), 968–977.

Hurley, Dorothy L. 2005. "Seeing White: Children of Color and the Disney Fairy Tale Princess". *The Journal of Negro Education* 74 (3), 221–232.

Inge, M. Thomas. 2004. "Walt Disneys Snow White and the Seven Dwarfs: Art, Adaptation, and Ideology". *Journal of Popular Film and Television* 32 (3), 137–142.

Klingberg, Göte. 2008. *Facets of Childrens Literature Research: Collected and Revised Writings*. Stockholm: Svenska barnboksintitutet.

Kujundžić, Nada. 2018. "Putting the Child Reader First: The Croatian Translation of J. R. R. Tolkiens *Father Christmas Letters*". [sic] – a *Journal of Literature, Culture and Literary Translation* 8 (2), URL: <https://www.sic-journal.org/ArticleView.aspx?aid=502>. Pristup 4. prosinca 2018.

Lerer, Seth. 2009. *Childrens Literature: A Readers History from Aesop to Harry Potter*. Chicago i London: The University of Chicago Press.

"List of Walt Disney Animation Studios Films". *Wikipedia.org*, URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Walt_Disney_Animation_Studios_films#Released_films. Pristup 15. studenog 2017.

Machata, Martin. 2014. "O prijevodu i prevođenju Čudnovatih zgoda šegrtu Hlapića na slovački". *Libri & Liberi* 2 (2), 209–224.

Maltin, Leonard. 2000. *The Disney Films*. 4. izdanje, New York: Disney editions.

McCallum, Rbyn i John Stephens. 2000. "Film and Fairy Tales". U: Jack Zipes, ur. *Oxford Companion to Fairy Tales. The Western Fairy Tale Tradition from Medieval to Modern*. Oxford: Oxford University Press, 160–164.

Murray, Simone. 2012. *The Adaptation Industry. The Cultural Economy of Contemporary Literary Adaptation*. New York & London: Routledge.

Narančić Kovač, Smiljana. 2015. *Jedna priča – dva pripovjedača: slikovnica kao pripovjed*. Zagreb: ArTresor naklada.

Narančić Kovač, Smiljana i Ivana Milković. 2011. "Tko je ukrao kolačiće: intertekstualna sastavnica Aličinih pustolovina u Čudozemskoj u hrvatskim izdanjima". U: Ante Bežen i Berislav Majhut, ur. *Redefiniranje tradicije: dječja književnost, suvremena komunikacija, jezici i dijete*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu/Europski centar za napredna i sustavna istraživanja, 223–240.

Nikolajeva, Maria i Carole Scott. 2001. *How Picture-books Work*. New York & London: Garland.

"O nama". *Egmont.hr*, URL: www.egmont.hr/o-nama. Pristup 2. svibnja 2017.

Rhone, Nedra. 2009. "Princess Tiana already sold out". *Acess Atlanta.com*. URL: <http://www.accessatlanta.com/entertainment/movies/princess-tiana-already-sold-out/0ySJOplTj0Uy9P65xwA0H/>. Pristup 15. prosinca 2017.

Romano, Nick. 2014. "Big Hero 6: How one of Marvels most bizarre comics got Disney-fied". *The Verge.com*, 7. studenog 2015. URL: <https://www.theverge.com/2014/11/7/7157579/big-hero-6-is-much-weirder-than-you-think>. Pristup 20. studenog 2018.

Sipe, Lawrence R. 1998. "How Picture Books Work: A Semiotically Framed Theory of Text-Picture Relationships". *Childrens Literature in Education* 29 (2), 97–108.

Smith, Dave. 1996. *Disney A to Z. The Official Encyclopedia*. New York: Hiperon.

"The Princess and the Frog Box Office". *Boxoffice mojo.com*. URL: <http://www.boxofficemojo.com/movies/?page=main&id=princessandthefrog.htm>. Pristup 15. prosinca 2017.

Thompson, Stith. 1977. *The Folktale*. 2. izdanje. Berkeley, Los Angeles & London: University of California Press.

Trites, Roberta. 1991. "Disneys Sub/Version of Andersens *The Little Mermaid*". *Journal of Popular Film & Television* 18(4): 145–152.

"Walt Disney Animation Studios. Our Films". *Disneyanimation.com*, URL: <https://www.disneyanimation.com/studio/our-films>. Pristup 15. studenog 2017.

Wasko, Janet. 2001. *Understanding Disney: The Manufacture of Fantasy*. Cambridge: Polity & Malden, MA: Blackwell.

Wright, Terri Martin. 2010. "Romancing the Tale: Walt Disneys Adaptation of the Grimms Snow White". *Journal of Popular Film and Television* 25 (3), 98–108.

Zipes, Jack. 1995. "Breaking the Disney Spell". U: Elizabeth Bell, Lynda Haas i Laura Sells, ur. *From Mouse to Mermaid. The Politics of Film, Gender, and Culture*. Bloomington i Indianapolis: Indiana University Press, 21–42.

Zipes, Jack. 2006. *Fairy Tales and the Art of Subversion. The Classical Genre for Children and the Process of Civilization*. 2. izdanje. New York: Routledge.

Zipes, Jack. 2011. *The Enchanted Screen: The Unknown History of Fairy-Tale Films*. New York: Routledge.

MREŽNI IZVORI

Katalog Knjižnica grada Zagreba: <http://katalog.kgz.hr/pages/search.aspx?¤tPage=1&searchById=-1>.

Katalog Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu: <http://katalog.nsk.hr/F?RN=295160078>.

Skupni katalog sustava ZAKI: <http://katalog.zaki.com.hr/pages/search.aspx?¤tPage=1&searchById=-1>.

FILMOGRAFIJA

101 dalmatinac (One Hundred and One Dalmatians). 1961. Red. Clyde Geronimi, Hamilton Luske. Walt Disney Productions.

102 dalmatinca (One Hundred and Two Dalmatians). 2000. Red. Kevin Lima. Walt Disney Pictures.

Alica u Zemlji čudesa (Alice in Wonderland). 1951. Red. Clyde Geronimi, Wilfred Jackson. Walt Disney Productions.

Bambi (Bambi). 1941. Red. James Algar, Samuel Armstrong. Walt Disney Productions.

Crni kotao (The Black Cauldron). 1985. Red. Ted Berman, Richard Rich. Walt Disney Pictures.

Dumbo (Dumbo). 1941. Red. Samuel Armstrong, Norman Ferguson. Walt Disney Productions.

Ekipa za 6 (Big Hero 6). 2014. Red. Don Hall, Chris Williams. Walt Disney Pictures.

Fantazija (Fantasia). 1940. Red. James Algar, Samuel Armstrong. Walt Disney Productions.

Grom (Bolt). 2008. Red. Byron Howard, Chris Williams. Walt Disney Animation Studios.

Knjiga o džungli (The Jungle Book). 1967. Red. Wolfgang Reitherman. Walt Disney Productions.

Knjiga o džungli 2 (The Jungle Book 2). 2003. Red. Steve Trenbirth. Disney Television Animation, Disneytoon Studios.

Kralj lavova (The Lion King). 1994. Red. Roger Allers, Rob Minkoff. Walt Disney Pictures.

Lisica i pas (The Fox and the Hound). 1981. Red. Ted Berman, Richard Rich. Walt Disney Productions.

Luckasti i zabavni (Fun and Fancy Free). 1947. Red. Jack Kinney, Bill Roberts, Hamilton Luske, William Morgan. Walt Disney Productions.

Mač u kamenu (The Sword in the Stone). 1963. Red. Wolfgang Reitherman. Walt Disney Productions.

Mačke iz visokog društva (The Aristocats). 1970. Red. Wolfgang Reitherman. Walt Disney Productions.

Mala sirena (The Little Mermaid). 1989. Red. Ron Clements, John Musker. Walt Disney Pictures.

Mary Poppins (Mary Poppins). 1964. Red. Robert Stevenson. Walt Disney Productions.

Medo Winnie Pooh (The Many Adventures of Winnie the Pooh). 1977. Red. John Lounsbery, Wolfgang Reitherman. Walt Disney Productions.

Obitelj Robinson (Meet the Robinsons). 2007. Red. Stephen J. Anderson. Walt Disney Animation Studios.

Oliver & kompanija (Oliver & Company). 1988. Red. George Scribner. Walt Disney Feature Animation.

Pepeljuga (Cinderella). 1950. Red. Clyde Geronimi, Wilfred Jackson. Walt Disney Productions.

Petar Pan (Peter Pan). 1953. Red. Clyde Geronimi, Wilfred Jackson. Walt Disney Productions.

Pilić Milić (Chicken Little). 2005. Red. Mark Dindal. Walt Disney Pictures.

Pinokio (Pinocchio). 1940. Red. Norman Ferguson, T. Hee. Walt Disney Productions.

Planet s blagom (Treasure Planet). 2002. Red. Ron Clements, John Musker. Walt Disney Pictures.

Pocahontas (Pocahontas). 1995. Red. Mike Gabriel, Eric Goldberg. Walt Disney Pictures.

Povratak u Nigdjezemsku (Return to Neverland). 2002. Red. Robin Budd, Donovak Cook. Disney Television Animation, Disneytoon Studios.

Prašćićeva avantura (Piglets Big Movie). 2003. Red. Francis Glebas. Disneytoon Studios, Walt Disney Pictures.

Princeza i žabac (The Princess and the Frog). 2009. Red. Ron Clements, John Musker. Walt Disney Animation Studios.

Pustolovine Ichaboda i gospodina Žapca (The Adventures of Ichabod and Mr. Toad). 1949. Red. James Algar, Clyde Geronimi. Walt Disney Productions.

Robin Hood (Robin Hood). 1973. Red. Wolfgang Reitherman. Walt Disney Productions.

Slonkova avantura (Poohs Heffalump Movie). 2005. Red. Frank Nissen. Walt Disney Pictures, Disneytoon Studios.

Snjeguljica i sedam patuljaka (Snow White and the Seven Dwarfs). 1937. Red. William Cottrell, David Hand. Walt Disney Productions.

Snježno kraljevstvo (Frozen). 2013. Red. Chris Buck, Jennifer Lee. Walt Disney Animation Studios.

Spasioci (The Rescuers). 1977. Red. John Lounsbery, Wolfgang Reitherman. Walt Disney Productions.

Spasioci u Australiji (The Rescuers Down Under). 1990. Red. Hendel Butoy, Mike Gabriel. Walt Disney Feature Animation, Walt Disney Pictures.

Stari Žučko (Old Yeller). 1957. Red. Robert Stevenson. Walt Disney Productions.

Tarzan (Tarzan). 1999. Red. Chris Buck, Kevin Lima. Walt Disney Pictures.

Tigar traži obitelj (The Tigger Movie). 2000. Red. Jun Falkenstein. Disney Television Animation, Disneytoon Studios.

Velika potraga (Winnie the Pooh). 2011. Red. Stephen J. Anderson, Don Hall. Walt Disney Pictures.

Veliki mišji istražitelj (The Great Mouse Detective). 1986. Red. Ron Clements, Burny Mattinson. Walt Disney Pictures.

Vrijeme za melodiju (Melody Time). 1948. Red. Clyde Geronimi, Wilfred Jackson. Walt Disney Productions.

SUMMARY

DISNEY'S MULTIPLE INTERMEDIAL ADAPTATIONS OF ANGLOPHONE CHILDREN'S AND YOUNG ADULTS' LITERATURE IN CROATIAN TRANSLATIONS

The aim of the article is to determine the incidence and frequency of the fictional works of Anglophone children's and young adults' literature mediated by literary adaptation of the animated film adaptations by Walt Disney Studio in Croatian translations in the twentieth and twenty-first centuries. Browsing the relevant library catalogues according to title, author, translator, publishing series and publisher, has yielded 435 literary adaptations (direct adaptations and derivatives) of 16 full-length animated films. The material compiled is further analyzed with the purpose of determining the frequency of publishing translations, as well as the share of individual publishers, language of the original, author and other collaborators on specific adaptations, and various editions.

Key words: Anglophone literature, literary adaptation of the animated film adaptations, children's and young adults' literature in translation, Walt Disney Studio